

Gunnar Stabell sin tale til Distriktskonferansen i 1954

TRONDHEIM

Foredrag holdt ved Rotary-kongress 17. juni 1954
Av bygningssjef Gunnar Stabell.

Da Harald Hårfagre i 872 hadde vunnet slaget i Hafersfjord og etterpå gjort seg til herre i Trøndelag, ble denne landsdelen kjernen i hans rike med stapelplass og gudehov på Lade. Her oppe lå landets «makt og megin» som det heter i sagaen — og her følte han seg hjemme. «Trondheim» var opprinnelig navnet på bygdene omkring fjorden — frodige, trivelige strøk hvor det var godt å leve.

Vel 100 år senere kom vikingekongen Olav Tryggvason fra England med prester. Han brente gudehovet på Lade og grunnla «kaupangen» ved elveosen, hvor han etter å ha blitt hyldet på Øra bygget kongsgård og kirke. Den prektige skuten sin «Ormen Lange» lot han bygge i viken ved Lade, men fikk sin bane i slaget ved Svolder år 1000.

Midtsommers 1030 red kong Olav Haraldsson frem over grensefjellene fra Sverige med sine stridsmenn for å slå et slag for den nasjonale samlingstanken mot de egenmektige stormennene som hadde fordrevet ham.

Da hæren i den lyse sommernatt nådde frem dit hvor landet faller av mot Trondheimsfjorden, ble kongen — som vanligvis var munter og snakksom — fåmælt og tankefull. Biskopen red da bort til kongen — forteller sagaen — og spurte hva han tenkte på siden han var så stille.

Da svarte kongen alvorsfull: «Underlige ting er kommet meg

fore en stund. Jeg så* nå ut over en del av Norge, da jeg fór vesterfra fjellet. Det kom meg da i hu at jeg hadde vært mangen dag glad i dette landet.

Jeg fikk da et syn at jeg så utover alle Trondheimsbygdene og dernest ut over hele Norge. Og jo lenger dette synet varte desto videre så jeg, inntil jeg skuet ut over den hele verden, både over land og sjø. Jeg kjente nøye igjen de steder hvor jeg før hadde vært, men like tydelig så jeg de steder jeg aldri hadde vært før, men bare hørt omtale, både bygde og ubygde så vide som verden er.»

Biskopen sa at dette synet var hellig og meget merkelig.

Olavs fall på Stiklestad ble avgjørende for kristendommens innførelse i Norge og av den største betydning for vår by som ble landets kirkesentrum og kulturelle midtpunkt. Store skarer pilegrimmer strømmet til helgenkongens hvilested i Nidarosdomen, som ble ombygget og utvidet gjennom romanske og gotiske stilperioder i det 12te og 13de århundre, til den muligens sto ferdigreist i 1320-årene. Men allerede i 1329 ble den herjet av den første brann og siden har den fulgt med i nasjonens oppgangs- og nedgangsperioder, — og lå halvveis i grus da man for ca. 90 år siden tok fatt på den restaureringen som ennå vil vare i mange år.

Med sine rike detaljer og sitt vakre material er den uomtvistet uten sammenlikning Nordens praktfulleste Gudshus og vår bys største severdighet. Syd for kirken ligger det gamle erkesetets ærverdige boligkompleks, det viktigste og interessanteste minne om norsk middelaldersk profanarkitektur. Østhuset er Nordens eldste profane stenbygning (oppført i 1180-årene), og det senere oppførte Vesthus, landets eldste skorsteinsstue. Ved reformasjonens innførelse i 1537, gikk Erkebispegården over til residens for lensherren, og ved eneveldets innførelse i 1660 tok militæretaten bygningene i bruk til magasiner. Anleggets bygningshistorie undersøkes for tiden, og så er det meningen å sette komplekset i høvelig stand som representasjonslokaler for stat og kommune ved spesielle anledninger.

Middelalderens Trondheim var ikke stor, den omfattet bare

det nordøstlige hjørne av den nåværende «midtby» og folkemengden var bare på henved 2000 sjeler. Men som setet for rikets høyeste verdslige og geistlige myndighet, kom byen straks til å spille en fremtredende rolle i landets politikk og dets religiøse liv — og sin plass som materielt og åndelig sentrum for de fruktbare og folkerike Trøndelagsbygder — ja også for Nord-Norge — har den i alle fall gjennom skiftende tider beholdt.

I løpet av sin snart tusenårige beståen har Trondheim — som landet forøvrig — opplevet perioder både av godt og ondt. Ofte har skjebnen rammet den med hårde slag. Særlig har svære ildsvåder gang på gang lagt store deler av bebyggelsen i aske, men også flomskader, leirras og farsotter har den vært utsatt for og tunge krigs- og krisetider har den gjennomlevet. (Avstått til Sverige i kortere perioder i 1564 og 1658.) Trondheim har dog alltid redet stormen av og ved seig utholdenhet og slit — men også ved konjunkturenes heldige forløp — kommet seg på fote igjen.

Ingen by er befolkningsmessig og i sitt næringsliv så intimt knyttet til det omliggende oppland som Trondheim. Bymann og bonde er begge t r ø n d e r e av samme rot og lynne. Det kan visstnok tilskrives denne samhörigheten mellom by og land i forbindelse med arten av byens næringsliv, delvis spesielle trekk i folkekarakteren, at de opp- og nedadgående tider vanligvis gir seg mindre iøynefallende utslag her enn ellers i landet. En holder mindre på slomp og tilfeldigheter enn på det solide og vedholdende arbeide. En ror seg nødig langt ut, tar nødig risiko. Vi savner hvalfangst, skipping og storindustri. Byen preges derfor — får en vel si — av en jevn og alminnelig velstand, mens store mer eller mindre konjunkturbetonte formuer sjelden hopper seg opp.

Ualminnelig vakker er T r o n d h e i m s b e l i g g e n h e t på den flate øra ved fjorden med Nidelvens kaprisiøse slyng, først nesten ut i fjorden — men så i en svær bue rundt katedralen før utløpet gjennom den gamle elvehavn med de maleriske gamle pakkhus fra slutten av det 16. århundre. Og så den åpne villa-

bebyggelsen oppover åsene i øst og vest, som bades i henholdsvis morgen- og aftensol i sommerhalvåret og tindrer av tusen lys i vinterkvelden. På høyden i øst kneiser Kristianstens festning og ute i fjorden, i Munkegatens akse, ligger Munkholmen — først rettersted, siden kloster og til sist festning, mest kjent som Griffenfeldts fengsel.

De rike muligheter for en videre anleggsmessig utforming av byterrenget, som er lagt så vel til rette fra naturens hånd, er imidlertid hittil bare dårlig utnyttet. Her ligger store estetiske oppgaver og venter på en oppofrende innsats av de kommende slekter.

Men byen savner fordelene ved et sydhellende terreng, og dessuten gir trekken fra havet opp gjennom den brede Guldalen et barskt og vekslende klima, som ikke alltid er det heldigste for folk med vek helse, men som kanskje herder og stålsetter de mere hardføre.

Av uvurderlig verdi for byens befolkning er den store «Bymark», 30 000 mål friluftsterreng, og videre utenfor denne har man ubebygget skog- og høyfjellsområde i vid omkrets. Bymarka er opprinnelig en byalmenning, som Harald Hårfagre inndrog under kronen, men som Olav Tryggvason skjenket byen tilbake. Her kunne byfolket fritt hente seg vedfang og byggetømmer og drive sine kreaturer på beite — med det resultat at den for 100 år siden var helt snauet for skog. I 1872 ble plantning satt i gang, først i Ilabergene hvor vi nå har «Elsterparken», oppkalt etter forstmannen og forfatteren Christian Elster den eldre. Senere ble gjennom alle år plantet videre utover marken, men da Skistua ble bygget i 1896, fantes det enda bare en grantele stor nok til telefonstolpe. I dag er det stor og meget vekstrig skog over alt, både av gran og furu.

Dette er byens frilufts- og sportsterreng, og det kan sikkert for en del skyldes denne herlighet at trønderske sportsprestasjoner har bidratt stort til å gjøre byen kjent vidt ut over kloden.

Det lettvint tilgjengelige friluftsområde sammen med byens forholdsvis åpne karakter var det formodentlig som brakte en viden bereist professor ved høgskolen, som nettopp var kommet

hjem fra et flere års opphold i Amerika til å uttale: «Alle familier med barn skulle tilpliktes å bo i Trondheim» — og vedkommende var selv ikke trønder. Det hadde sikkert heller ikke noen forbindelse med statistikken som viser at barnedødeligheten i Trondheim er mindre enn i noen skandinavisk by.

Etter storbrannen i 1681, da den gamle middelalderbyen med sine trange, krokete streter og smug, så å si helt gikk til grunne, ble Trondheim gjenoppbygd etter luxemburgeren, general Cicignons storstilte reguleringsplan med brede rettlinjede gater, som skulle fungere som brannintervaller, og som senere for en stor del ble beplantet og ga byen det åpne trivelige preg den har bevart like til våre dager, og som sammen med den lave — ofte meget staselige trebebyggelse — virket så imponerende at en kjent Osloborger ved begynnelsen av dette århundre uttalte at: «Oslo er en stor småby, Trondheim er en liten storby». Det var ved den tid det sto i geografien at «Trondheim er en by med brede gater hvor det av og til ferdes mennesker». I dag er disse gater blitt pulserende trafikkårer, hvis bredde ikke alltid strekker til, men en del av middelaldergatene er bevart i de såkalte veiter, hvorav den smaleste, «Skradikveiten», i disse dager blir fjernet for oppførelse av byens prosjekterte svømmehallanlegg.

I det 17de århundre hadde byen såvel materielt som kulturelt en blomstringstid, da trelast, fisk- og bergverksprodukter var aktuelle eksportartikler, som brakte penger i kassen hos en initiativrik forretningsstand, som for en betydelig del besto av innvandrede folk fra det sydlige Danmark, men også fra andre land. Mange av disse ble velhavende lokalpatrioter med høy kultur, og de bygget seg vakre boliger i rokokkoens og empirens stilperiode, såvel i byen som dens omegn. Stiftsgården, Harmonien (som dessverre brente under krigen), Hornemannsgården (politikammer), og Svaneapoteket er eksempler fra denne tid. Bakke gård, Møllehaugen, Kystad, Ferstad, Lerkendal og Lade er vakre patrisiergårder i byens omegn som ennå er bevart. Innbyggerantallet var den gang 8 à 9000 og litt større enn Oslos.

Trondheim har alltid vært et kultursentrum, et lærdomssete

og en skoleby. Den boklige lærdom var jo i de eldste tider nøye knyttet til kirken — «Kongespeilet» antas jo å være skrevet i Erkebispegården. Katedralskolen har en 900-årig tradisjon og landets første vitenskapelige forening: Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab ble stiftet i 1760, som en forløper for universitetet og danner fremdeles ved den videre utbygging kjernen i vitenskapelig forskning nordenfjells på det zoologiske, botaniske, arkeologiske og byhistoriske område. I forrige århundre tok byen ledelsen i den tekniske undervisning, hvilket igjen førte til at Norges tekniske høgskole ble lagt her. Den har nå ca. 1200 elever og 55 professorer. Senere er Norges Lærerhøgskole kommet til — den har hittil holdt til på det gamle herresete på Lade, men Stortinget vil i de nærmeste dager gjøre vedtak om oppførelse av nybygg for skolen på et større område, som er stillet til disposisjon av byen bak Kristianstens festning. Vi har lavere teknisk skole, yrkesskole, handelsgymnasium, husmorskole og barnevernsinstitutt. På Ladehammeren skal det bygges et kompleks for maritime skoler: sjømannsskole, maskinist-skole, stuertskole og muligens fiskerfagskole. Det ble ifjor holdt arkitektkonkurranse for anlegget, og det har vært på tale å ordne oppvarmingsspørsmålet ved varmepumpeanlegg fra Trondheimsfjordens dypvannsrenne, hvor temperaturen aldri synker under $+ 7^{\circ}$.

Trøndelag Teater kan med enkelte avbrytelser se tilbake på en $1\frac{1}{2}$ hundreårig tilværelse, det er landets første faste scene, og her fant den første oppførelsen med bare norske skuespillere sted. Musikkinteressen har alltid vært stor, og korsangen står meget høyt. Symfoniorkesteret er av stor betydning for byens musikkliv, og vi har nettopp fått et musikkhistorisk museum på Ringve. Om interessen for malerkunst og skulptur vitner den over 100 år gamle Kunstforening med sin vakre galleribygning (oppført i 1929) og sine verdifulle samlinger av norske, men også av utenlandske mesterverker. Vi får ta oss til inntekt hva Chr. Krohg skrev i 1902: «Når kunstnerne nå en etter en forlater Norge, så er det kun landets fattigdom som er skyld i det. Vil noen gjerne bli i landet, så er under de forhåndenværende

omstendigheter ikke Kristiania det riktige sted. Heller ikke Bergen — tross sin bekjente lyrikk. Anderledes forholder det seg med Trondhjem. Denne by har vist seg å ha stor interesse og må åpenbart være bedre situert enn de 2 ovennevnte. Etterutstillingen deroppe var på en dag besøkt av 900 mennesker, mens i Kristiania knapt 50 mennesker hadde råd til det. Til galleriet og Kunstforeningen kjøpes hvert år for store summer. De kunstnerne som vil bli i landet, bør derfor flytte til Trondhjem.»

Kunstindustrimuseets rike samlinger og omfattende bibliotek gir høve til studier på dette spesielle felt og folkemuseet på Sverresborg er et lite «Maihaugen» med sine vakre grupper av gammel trøndersk bygningskunst og lokalpreget bohøve og annet inventar av kulturhistorisk verdi. For det leselystne publikum står bl. a. folkebibliotekets ca. 60 000 bøker og videnskapsselskapets ca. 185 000 bind til disposisjon foruten høgskolens omfattende faglitterære bibliotek. For den spesielle folkeforlystelse har byen gode og rommelige kinematografer.

Kulturlivet i byen er sikkert blitt inspirert og beriket ved de store restaureringsarbeider som i snart 100 år har pågått ved Nidaroskatedralen og ved de mange fremrakende kunstnere, som gjennom årene har vært knyttet til dette arbeidet.

Trondheim har mange milde stiftelser, dels av anseelig alder. «Hospitalet» — nå alderspensjonat — skriver seg fra Magnus Lagabøters tid, De Angelske Stiftelser er vel 200 år gamle, St. Jørgens Hus oppført i 1607, Carl Johans Arbeidsstiftelse (1818) og Hans Nissens Arbeidsstiftelse. Nevnes må også E. C. Dahls Fødselsstiftelse, hvor praktisk talt alle byens og omegnens barn kommer til verden (ca. 2000 pr. år) og som ligger i en vakker park og er oppført i begynnelsen av dette århundre.

Men grunnlaget for byens kulturelle liv er jo dens materielle, og det som bærer dette er da først og fremst håndverk og handel, samferdsel og industri.

Trondheim har alltid hatt en solid håndverkerstand og den hevder fremdeles sine rike tradisjoner med ære — uten at en egentlig kan peke på noen spesiell gren som særlig dominerende

med hensyn til kvalitet eller særpreg. Den største rolle spiller naturligvis bygningshåndverket. Boligbygningen har vært alvorlig hemmet av byens snevre grenser, men etter at vi for 2 år siden fikk en liten byutvidelse, har reisningen av nye bolighus skutt fart. Det vil i høy grad være å ønske å få revet en rekke dårlige, gammeldagse trehus til fordel for nybygg i brannfast materiale. Men såvel bolignøden som husenes uforholdsmessig høye leieverdi har hittil vanskeliggjort dette. Det er dessuten over 100 år siden en har hatt noen mere omfangsrik bybrann, og nå har vi nettopp fått en tipp topp moderne brannstasjon med tidsmessig utstyr og ny «Rotary-brannsjef», så utsikten til sanering ad den vei er blitt stadig mindre.

En redaktør foreslo en gang at bystyret skulle ansette en pyroman for å rette på forholdet, — og jeg må nesten i denne forbindelse få lov til å sitere et telegram som jeg en gang før krigen sendte den tidligere brannsjef ved en spesiell anledning:

Så mangen gang
en ønske kan
at rønner vilde brænde —
Men tilløpene strander på
det brannkorps du kan sende.

Så må da alle fortsatt bo
hver i sin usle bolig
fordi som a n t i b r a n n - ekspert
du passer på så trolig.

Nei, skal nye hus vi få i stand
og oss med gamle kvitte,
så må vår brannsjef sprøyte vann
med mere konduite.

Men fra spøk til alvor — en skal ikke leke med ilden —. En stormfull natt kan ulykken igjen være ute og sanere mere enn ønskelig. Trondheim er med sin trebebyggelse fremdeles en brannfarlig by selv om det nå er over 50 år siden murtvangen ble innført i de sentrale bydeler.

Hva handel og samferdsel angår, må det sies at det rike og

levende samspillet med byens oppland alltid har vært karakteristisk for handelen, men også de nordlige landsdeler sogner i mange henseender handelsmessig til Trondheim. Med hensyn til omsetningen spiller naturligvis kommunikasjonene en stor rolle, og byens geografiske beliggenhet gjør den til et naturlig knutepunkt og stapelplass både for den innenlands nord/syd-gående trafikk og for ferdsele øst/vest mellom Sverige og havet. Med de gode jernbaneforbindelser i begge disse retninger sammen med velutviklet sjøverts rutefart, er hovedbetingelsen for handelsomsetningen til stede. Men vi lenges stort etter jernbanelinjetts elektrifisering!

Byens havneanlegg har i de siste årene fått en meget verdifull utvidelse med nye dypvannskaier, rikelig kranutstyr og rommelige lagerhus, som stadig blir videre utbygget. Den har en kailengde på ca. 6 km. I årene etter krigen har spørsmålet om Trondheim som isfri transithavn for midtre og nordre Sverige vært diskutert.

Med hensyn til bussforbindelse så underholder 160 busser regelmessige ruter til alle deler av Trøndelagsdistriktet og daglige fjernruteforbindelser med de tilgrensende fylker. Men noen rutebilstasjon — som det nå har vært arbeidet med i over en menneskealder — har vi ennå ikke fått, men den er dog i emning.

Spørsmålet om flyplass er ennå ikke avgjort. Den flyplassen som tyskerne opparbeidet på Lade, vil mange disponere til industriområde, men det vil jo på den annen side være en stor fordel å ha en flyplass innen bygrensen. Med den voldsomme utviklingen som i den siste tid har funnet sted på flyområdet, er det slett ikke sikkert at flyplassens lengde vil bli av en så avgjørende betydning i fremtiden. En kombinasjon av oppdrift og fremdrift vil bringe flyene hurtigere på vingene. Det annet alternativ er flyplass på myrstrekingene ved Heimdal, ca. 1 mil syd for byen.

Den viktigste artikkel i omsetningen er fiskeprodukter, og hva angår fetsild og laksefiske inntar Trondheim en dominerende rolle som eksportby. Ferskfiskomsetningen har tatt seg veldig opp i de siste årene etter at vi fikk moderne kjølelagre. Forøvrig

har handel og omsetning naturnødvendig en sterk sammenheng med byens industri. Noen utpreget industriby har Trondheim aldri vært, men forholdet har endret seg ganske betydelig i den senere tid og meget tyder på at byen på dette område kan gå en rik fremtid i møte. Dette gjelder både den hjemmeindustrien som skal dekke landsdelens behov og den foredlingsindustrien, som bygger på distriktenes egen produksjon av råvarer. Grunnbedriften som skal muliggjøre denne fremgangen er Trondheim komm. elektrisitetsverk med sine store kraftreserver, som ved videre utbygging vil kunne skaffe den nødvendige krafttilførsel. I dag er nærings- og nytelsesindustrien av størst betydning, særlig da hermetikkindustrien, men også jern- og metallindustrien som skipsverftene og mekaniske verksteder samt småindustrien etter at vi nylig fikk en ny industribygning på ca. 16 000 m² gulvflate. Men det kommunale gassverk er blitt et sørgelig kapittel med sine årlige underskudd på 6 à 700 000 kroner, og det diskuteres da også i disse dager om å legge det ned.

Trondheim har i dag ca. 60 000 innbyggere, men like inn på grensene bor det i nabokommunen Strinda i alle fall 20 000 mennesker, som mer eller mindre sogner til byen og har sitt erverv der. Den lille byutvidelsen man oppnådde for 2 år siden, må sikkert om ikke mange år følges av en ny og større utvidelse — helst omfattende hele nabokommunen.

Hvordan ser utenforstående på Trondheim og trønderne? I 1760-årene skrev Johan Herman Wessel til trønderen Johan Randulf Bull, senere Norges første justitiarius, som den gang sammen med Wessel var medlem av Det norske selskap i København:

En gang en høist forvoren jyde
med haggel på en trønder ville skyde,
men fikk hans pande ei i sønder:
«Nei, der skal kugler til en trønder.»

Jeg vet ikke hva folks syn på trønderne var før Wessels dager, men siden er hans uttalelse blitt hengende ved oss.

I 1874 skrev bergenseren Johan Sebastian Welhaven:

I Trondhjem trumfer man de andre stæder
med kjærne-norskhets pralende besyver.
En dukke-Olaf, der sin vælde lyver
bag Olavs-skrinets ødelagte Bræder.

Du bolde trønder med de norske sæder
hvor har du vingene hvormed du flyver?
Hvor er den skatt, hvor finnes blott den styver
hvormed du borge vil din trønder-hæder?

Er det ditt lærde selskap til eksempel,
den gamle ko som ennu ei har malket
som nu står blind og lam blandt støv og skimmel.

Mon det er hint vandaliserte tempel,
som helte hvelvet til en marmorhimmel
som svensken plyndret og som du har — kalket.

Men det lærde selskaps støv og skimmel er forlengst feiet
bort, og institusjonen fikk dessuten for over en menneskealder
siden en vitenskapelig innsprøyting ved de nye lærerkrefter
fra N.T.H.

Det vandaliserte tempel — Nidarosdomen — er forlengst
befrikket for sitt kalkbelegg og vil om ikke alt for lenge stå gjen-
reist i fordums glans — og kanskje vel så det.

Fra første gangs tilreisende finnes det mange beretninger om
det imponerende inntrykk byen ga når de fikk sitt første utsyn
over den fra høydene, og en fransk vitenskapsmann som skulle
skrive Nordmandis historie og i den anledning besøkte Norge
for å se de trakter vikingene kom fra, fant at hans største
opplevelse under Norgesferden det var Trondheim.

Maleren Henrik Sørensen uttalte da han for noen år siden
avla byen et besøk:

«Katedralen her oppe er som juvelen i Norges krone. Hele
byggverket gir jo uttrykk for vårt lands historie og særlig denne
byens historie, denne byen som er og blir Norges åndelige
hovedstad, her hvor hvert skritt vi tar er som å bla i Snorre. Jeg
holder på å få hele min norske snørrhovenhet tilbake her jeg går
blant de gamle husene i Trondheim og atter gleder meg over det
deilige, brede Trønderi.»

Dr. Richardson fra London som nylig holdt noen forelesninger ved høyskolen, og som skal være en av verdens største kapasiteter på det metallurgiske forskningsområde uttalte ved sin avreise: «Men så vakker som denne byen er frister den til et snarlig gjensyn. Dere er jammen heldige som kan bo i en så trivelig by!

Trondhjemmerne har hatt ord på seg for å være reserverte og stive og vanskelig å komme i kontakt med. Dette forholdet har kanskje endret seg noe med årene — i allfall etter hva en fransk globetrotter, som hadde vandret viden om og vært over alt i Norge, forleden skrev: «Den dypeste årsak til at jeg har fremhevet Trondheim som min favorittby er l y n n e t h o s i n n b y g g e r n e. Den blanding av naturlig sympati og seriøs menneskelighet de legger for dagen, tiltaler meg i høy grad. Det er vanskelig å motstå en slik sympati, som gir seg uttrykk så fritt og lett som i Trondheim — og en skal være i svært dårlig humør hvis en ikke lar seg overvinne av deres elskverdighet.»

Ut fra den kjente «trønderske treghet» er det eiendommelig å høre en slik uttalelse, kanskje særlig fra en franskmann.

Trondheim har sitt lokale — «nordiske», sier fremmede — særpreg i stil med det omliggende brede landskap og den åpne fjord, og en belysning som fascinerer den tilreisende. Innbyggerne har sin egenartede, lune noe «Engströmske» humor, kjent gjennom trønderskrønene, og sin brede saftige dialekt, som ofte skurrer i forfinede ører. Men hos befolkningen savner man det pågående initiativ i næringslivet — det går så godt på gammelmåten — og på den annen side respekten for de byhistoriske minner av kulturell verdi.

De lette kommunikasjoner og radioen truer med å utviske de lokale særpreg. En må allikevel håpe at Trondheim formår å beholde sitt åpne og vennlige utseende og fortsatt kan forbli en sunn og trivelig by å leve og virke i, hvor befolkningen ikke bare kan finne et rikelig utkomme, men tillike velvære og lykke.